

MODELS AND ANTIMODELS IN EMINESCU'S POLITICAL JOURNALISM

Diana Darabană, PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Models and antimodels in Eminescu's political journalism

Eminescu was "a man of his time" in every sense. Whether we are talking about poetry, whether we are talking about journalism, Eminescu is recognizable by a number of elements that are unique to his voice. One of these elements is the use of the antithesis, a figure of speech with structuring role in his work and that occurs most often in the state model - antimodel.

In this study we aim to analyze the role models and antimodels in several political articles. As with poetry, the antithesis aims the opposition established between the past, meaningful and full of value, on the one hand, and the degrading present, on the other hand. Given these, Eminescu criticize the political failures and politicians of his time, especially liberals, whose emblem is CA Rosetti and returns to the past, where real models exist, being identifiable in the image of princes: Ștefan cel Mare, Mușatinii, Basarabii.

Key words: *Eminescu, journalism, antithesis, model, antimodels*

Eminescu a fost un om puternic ancorat în realitățile secolului în care a trăit, iar publicistica sa reflectă în mod excepțional această stare de lucruri. Romantic prin excelență, Eminescu adoptă principiile acestui curent literar și în articolele sale cu temă politică, în care face apel la antiteză pentru a ilustra opoziția ce se înastăurează între idee și realitate, respectiv model și antimodel. În această ordine de idei, prezentul reflectă antimodelul, iar modelul este identificabil numai în trecut. Acestei structuri binare, antitetice i se subsumează o serie de strategii argumentative și persuasive.

Critic al formelor fără fond, Eminescu se ridică și împotriva unei meserii „la modă” în vremurile sale: demagogia. Aici apare și acea atitudine ironic violentă la adresa demagogilor pe care îi recunoaște în toate guvernele și în toate partidele politice. Este remarcabil, în acest sens, articolul scris de Eminescu în urma dezvelirii statuii lui Ștefan cel Mare la Iași: „s-au adunat împrejurul bronzului ce reprezintă pe marele domn, nu spre a-l glorifica pe El, ci pentru a lustrui nulitățile lor(...) Și tu Doamne Ștefan, stăteai mut și rece asupra acestei adunări și n-ai răzbit cu ghioaga ta răpuitoare de eroi, în capetele acestor reptile, acești traficanti de credință și de simțire”¹. Eminescu pune față în față două elemente: trecutul a cărui valoare se ridică din imaginea lui Ștefan cel Mare și prezentul dominat de imaginea demagogilor. Pentru a da expresie credințelor sale, publicistul face apel la contrast și la un limbaj ce merge de la expresia directă, la valorificarea lexicului și sintaxei familiare.

Structura binară a antitezei care se construiește pe baza unei comparații dintre un fapt general și unul particular se păstrează și în cazul narațiunii, strategie argumentativă la care Eminescu apelează frecvent pentru a ilustra un punct de vedere: există o comparație realizată pe un contrast, cel dintre trecut și prezent, comparație ce traduce, în plan profund, un mod ideal de a înțelege lumea (lumea politică chiar). De aici, vine deziluzia cauzată de prezent,

¹ Eminescu, *Opere*, p. 430.

nemulțumirea față de înțelegerea comună, față de complacerea politicianilor români în situația dată și dorința de a evada, de a găsi un model compensator în trecut. Este un contrast ce adâncește sensul negativ al prezentului și pune într-o lumină mitică trecutul, contrast realizat în aceeași manieră în care Eminescu îl realizează și în poezie sau proză. Sensul general pozitiv al trecutului este, cel mai adesea, asociat imaginii unui domnitor. Publicistul recurge, pentru aceasta, în mod frecvent, la recrearea imaginii canonizate a domnitorului Ștefan cel Mare. Imaginea lui Ștefan cel Mare se situează între mit (deci ficțiune) și realitate.

Pe de o parte, Eminescu construiește imaginea lui Ștefan cel Mare care merge de la realitatea atestată documentar până la ceea ce subzistă în conștiința colectivă a poporului. Pe de alta, Eminescu duce imaginea lui Ștefan cel Mare mai departe, asociind-o figurii christice.

În mod frecvent, pentru a aduce argumente solide în favoarea unei idei, Eminescu recurge la ficțiune. O modalitate de introducere a ficțiunii în interiorul textului publicistic este portretizarea unui personaj ce a existat în realitate. În cazul acestui articol, elementele de ficțiune țin de imaginea mitică ce s-a păstrat în conștiința colectivă a lui Ștefan cel Mare. Simpla recurgere la vocativul „și Tu, Doamne Ștefane...” este capabilă să aducă în prim plan imaginea puternicului Domnitor, imagine ce se întâlnește cu aceea a eroilor de epopee. De partea cealaltă, se situează mulțimea redusă la „poleirea” individualismului, conturată în cuvinte ce amintesc de *Țiganiada* lui Budai-Deleanu.

Ca și în cazul strategiilor argumentative, și strategiile persuasive sunt în număr foarte mare, însă predomină tematica, citatul, agresiunea verbală și politețea. Tematica oscilează între negativ și pozitiv, în funcție de problematica abordată. Dacă publicistul are în vedere trecutul românilor, imaginea domnitorilor, atunci tematica este una pozitivă. Este remarcabil, în acest sens, articolul scris de Eminescu în urma dezvelirii statuii lui Ștefan cel Mare la Iași: „s-au adunat împrejurul bronzului ce reprezintă pe marele domn, nu spre a-l glorifica pe El, ci pentru a lustrui nulitățile lor(...) Și tu Doamne Ștefan, stăteai mut și rece asupra acestei adunări și n-ai răzbit cu ghioaga ta răpuitoare de eroi, în capetele acestor reptile, acești traficanți de credință și de simțire”². Eminescu pune față în față două elemente: trecutul a cărui valoare se ridică din imaginea lui Ștefan cel Mare și prezentul dominat de imaginea demagogilor. Pentru a da expresie credințelor sale, publicistul face apel la contrast și la un limbaj ce merge de la utilizarea cuvântului direct, tăios la valorificarea lexicului și sintaxei familiare. Când publicistul face referire la prezent, tematica este predominant negativă. Astfel ia naștere un articol în care, pentru a combate opiniile neautorizate ale unui „specialist” în economie și geografie, Eminescu recurge la istorie, imaginând deciziile pe care le-ar lua Ștefan cel Mare: „Săracul Ștefan Vodă ! Crișu el, la răsărit avea tătari, la miazănoapte țara leșască, la apus Ardealul, la miazăzi Ungro-Vlahia. Acuma ce ar face când ar vedea la apus turci, ruși și unguri uniți, râvnind toți buluc asupra lui? Ce ar face? Ia, ar face, c-ar avea pe doftorul nostru, care știe să mute mărele și țările de la apus la răsărit. Deodată te-ai pomeni numai cu Dunărea 'n vârful munților și cu pădurile de brad în albia Dunărei. Și iacă așa ar scrie Nistor Urechi: *La satul Stuhăria-lupului, ținutul Nicăiri, unde-i biserica într-un vârf de plop și Dunărea curge la deal, întâlnitu-s-au oștirea moldovinească cu urdii turcești, moschicești și ungurești și, dând război bărbătește de ambe părțile, mare mult s-au oștit până au biruit oastea moldovinească, iar limbele străine s-au ascuns toate într-o căpățină de sîrb, pe care pan*

² Eminescu, *Opere*, X, p. 430.

Vlădescul, biv-vel vraci Sadagorski o adusese din țara franțozească. Și astfel am biruit noi limbele străine cu mila Domnului, cu vitejia Vlădescului și cu norocul lui Ștefan Voevoda. I-așa ar scrie Nistor Urechi, bată-l norocul, și-ar merge vestea Vlădescului nevoie - mare !

Păcat că-n vremea când domnea strălucita roadă Mușatin neamul Vlăduților și Drăganilor se 'ndeletnicea cu creșterea bostanilor în țara bolgărească³. Povestea pe care Eminescu o imaginează pornește de la imaginea – model a lui Ștefan cel Mare, deci de la o tematică pozitivă, pe care o opune imaginii reduse a lui Vlădescu – tematică negativă. Contrastul este evident și se realizează pe baza unei antiteze între o tematică pozitivă generată de imaginea domnitorului Ștefan cel Mare și o tematică negativă, conturată de imaginea prezentului populat de politicieni de tipul lui Vlădescu.

Tematica negativă este și mai evidentă în cazul articolelor ce au în vedere doar guvernarea liberală și, mai ales, în cazul articolelor ce îl vizează pe C. A. Rosetti: „Într-adevăr, d. Serurie, care a scris un volum de poezii „grecești”, d. Andrunopulos, care batjocorește armata noastră puind-o să joace la circ, d-nii C. A. Rosetti, Carada, Candiano, tot nume vechi de care foiește textul cronicelor României, sunt singurii români adevărați, iar noi țărani, mici și mari, căci, la urma urmelor tot țărani suntem, noi băștinașii din țările acestea suntem străini cari vindem țara cui ne dă mai mult pe ea.

Liberalii sunt smântâna și temeiul României, noi suntem niște rămășițe din vechile populațiuni autohtone, cari nu merită să fie băgate în seamă. De ! iertați-ne, boieri, Arionești și Cărădești, că ni s-a părut și nouă biet că trăim în țara noastră ai avem de zis o vorbă. Iertați-ne pentru că nu băgasem de seamă că suntem în Bulgaria, iertați-ne apoi că n-am voit să ne batem pentru bieții greci și bulgari⁴. Această tematică negativă se adâncește pe măsură ce textele dezvoltă o semantică a negativului politic legată de imaginea lui C. A. Rosetti: „Acesta e sistemul cel mai nou, inventat anume de d. C. A. Rosetti, întâi pentru a scăpa de orice responsabilitate pe confrății din ministeriu, al doilea pentru a escamota coroanei dreptul ei de control legiuit asupra actelor guveniului, al treilea pentru a face iluzoriu dreptul pe care îl are nația de a-și exercita controlul în afacerile publice. Pe această cale de nelegiuită suveranitate d. C. A. Rosetti a condus sistematic Adunarea spre... republică⁵.

Povestea pe care Eminescu o imaginează pornește de la imaginea – model a lui Ștefan cel Mare pe care o opune imaginii reduse a lui Vlădescu. Ironia este evidentă: se realizează la nivel macrotextual prin antiteza celor două personaje, iar la nivel microtextual prin lexicul folosit, prin folosirea cuvintelor cu conținut general pozitiv care ascund însă conotații negative. Narațiunea se plasează într-un timp neidentificat, mitic chiar, întrucât peste toate se suprapune imaginea model a voievodului moldovean. Cronica imaginată și pusă pe seama unei autorități în materie – Nistor Urechi – este de o ironie ce atinge paroxismul: Eminescu creează un text după tipicul popular, plin de nonsensuri și de contradicții, care relevă din plin „calitățile” lui Vlădescu - „*La satul Stuhăria-lupului, ținutul Nicăiri, unde-i biserica într-un vârf de plop și Dunărea curge la deal, întâlnitu-s-au oștirea moldovinească cu urdii turcești, moschicești și ungurești și, dând război bărbătește de ambe părțile, mare mult s-au oștit până au biruit oastea moldovinească, iar limbele străine s-au ascuns toate într-o căpățină de sîrb,*

³ Ibidem, p. 148.

⁴ Eminescu, *Opere*, X, p. 19.

⁵ Ibidem, p. 174.

pe care pan Vlădescul, biv-vel vraci Sadagorski o aduse din țara franțozească. Și astfel am biruit noi limbele străine cu mila Domnului, cu vitejia Vlădescului și cu norocul lui Ștefan Voevoda”⁶. Ultima lovitură imaginii lui Vlădescu este dată în secvența „Păcat că-n vremea când domnea strălucita roadă Mușatin neamul Vlăduților și Drăganilor se 'ndeletnicea cu creșterea bostanilor în țara bolgărească.” Abundența de diminutive cu care Eminescu face referire la neamul Vlădescu reduce semnificația acestora la dimensiuni neglijabile. Atemporalitatea narațiunii imaginate implică și comparația trecut – prezent ce are efecte dezastruoase pentru personajul avut în vedere de critica eminesciană.

Personajul din articolele eminesciene se încarcă de funcții etice și estetice. Astfel, recursul la personaj este simptomatic; în articolele în care apare, acesta devine modalitate principală de subliniere a unei atitudini, a unei stări de lucruri etc. Inserat cel mai adesea în interiorul opoziției, implicite sau explicite, trecut – prezent, personajul vine să rezolve o situație conflictuală în care se găsește jurnalistul. Recursul la model sau la antimodel este elocvent pentru situația avută în vedere.

Nemulțumirea cauzată de situația politică pe care publicistul o trăiește, îl determină să se întoarcă în trecut și să aducă de acolo imaginea oamenilor politici adevărați, a modelelor pentru prezent: Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Mircea cel Bătrân etc. Cel mai adesea este evocată imaginea lui Ștefan cel Mare care beneficiază de autoritate, cunoscută fiind perioada de domnie a marelui voievod. Imaginea acestuia este fixată într-un spațiu ce pendulează între realitate, mit și legendă. Asemeni personajelor divine din narațiunile populare, imaginea lui Ștefan cel Mare este „supusă procesului de semnificare din perspectiva unor valori umane esențiale, definatorii pentru concepția creatorului”⁷. Astfel, Ștefan cel Mare devine imaginea ideală a omului politic căruia i se opune, din perspectiva lui Eminescu, întreaga adunătură de așa – numiți politicieni, contemporani publicistului: „În dricul verii anului 1484 sultanul Baiazid II intră cu oști mari în țara Moldovei și bate Chilia și Cetatea Albă, pentru a realiza o politică oarecum tradițională. Miercuri, la 14 iulie, ia cetatea Chilia, comandată de pîrcălabii Ivașcu și Maxim, iar la 5 august acelaș an ia Cetatea Albă, comandată de pîrcălabii Gherman și Oană (la Urechi: Ioan).

Și ar fi apucat și alte cetăți, că Ștefan Vodă la gol nu îndrăznea să iasă; ci numai la strîmtoare nevoia, de le făcea sminteală. Ci văzînd turcii ajutorul lui Ștefan Vodă din Țara leșească ce-i venise, sau însuși craiul, cum scriu unii, că au tras de la Rusia și de la Litfă țeara toată, de se strînsese oameni de treabă mai mult de 20000 și, trecînd craiul cu dînșii Nistrul sub Halici, au venit la Colomeia, de și-au pus tabăra, unde și Ștefan Vodă au mers de s-au împreunat cu craiul în anul 6993 septemvrie 1 (1485). Și toate ce au avut mai de treabă au hotărît și apoi și ospătatu-au pe Ștefan Vodă și 3000 oameni i-au dat de oaste, cu cari s-au întors Ștefan Vodă la Moldova și, împreunînd oastea cea străină cu a sa, pe multe locuri au smintit pe turci, de le-au căutat o ieșire din țară.

Așa Ștefan Vodă au curățit țara de vrăjmași, iar cetățile care le-au luat turcii, Chilia și Cetatea Albă, nu au putut să le mai scoată de la turci, că ei mai înainte de ce au ieșit din țară le-au îngrijit cu oameni, cu puști și cu bucate de ajuns; și așa au rămas pe mîna turcilor pînă

⁶ Eminescu, *Opere*, IX, p.148.

⁷ Irimia, *Introducere*, p. 140.

astăzi. (Urechi)''⁸. Acestei imagini, Eminescu îi opune imaginea contemporanilor săi, într-o viziune dominant ironică, ce-i descalifică total pe politicienii zilelor sale: „Săracul Ștefan Vodă ! Crișu el, la răsărit avea tătari, la mieznoapte țara leșască, la apus Ardealul, la miezăzi Ungro-Vlahia. Acuma ce ar face când ar vedea la apus turci, ruși și unguri uniți, râvnind toți buluc asupra lui? Ce ar face? Ia, ar face, c-ar avea pe doftorul nostru, care știe să mute mările și țările de la apus la răsărit. Deodată te-ai pomeni numai cu Dunărea 'n vârful munților și cu pădurile de brad în albia Dunărei. Și iacă așa ar scrie Nistor Urechi: „La satul Stuhăria-lupului, ținutul Nicăiri, unde-i biserica într-un vârf de plop și Dunărea curge la deal, întâlnitu-s-au oștirea moldovinească cu urdii turcești, moschicești și ungurești și, dând război bărbătește de ambe părțile, mare mult s-au oștit până au biruit oastea moldovinească, iar limbele străine s-au ascuns toate într-o căpățină de sîrb, pe care pan Vlădescul, biv-vel vraci Sadagorski o adusese din țara franțozească. Și astfel am biruit noi limbele străine cu mila Domnului, cu vitejia Vlădescului și cu norocul lui Ștefan Voevoda.”

I - așa ar scrie Nistor Urechi, bată-l norocul, ș-ar merge vestea Vlădescului nevoie - mare !

Păcat că-n vremea când domnea strălucita roadă Mușatin neamul Vlăduților și Drăganilor se 'ndeletnicea cu creșterea bostanilor în țara bolgărească''⁹.

O altă strategie persuasivă folosită cu succes de către publicist este agresiunea verbală¹⁰, iar aceasta apare frecvent atunci când articolele sale vizează guvernarea liberală și pe C. A. Rosetti, ipostaze ale antimodelului. Cel mai adesea această strategie persuasivă stă în strânsă legătură cu tematica negativă și are drept efect principal construirea unei imagini grotești a adversarului care, astfel, este asociat negativului și distructivului: „D. C. A. Rosetti, în cuvântul său de la circ, vorbea cu dispreț despre calitatea cea mai bună care o aveau boierii. „Țara ?” — întreba d-lui — „40 de boieri mari, 40 de boieri mici, iată țara pe când eram eu tânăr”. Ținem seamă de aceste cuvinte. Țara n-avea pe umerele ei decât 80 de oameni, încât la 30 000 de suflete venea un boier, și încă și acela cu trebuințe foarte mici; adică 80 de oameni cari îmblau cu zilele în palmă și țineau neatârnaarea țării prin isteție și adesea prin sacrificiul persoanei sau al averii lor, adică compensau pe deplin munca socială care-i purta.

Astăzi avem zeci de mii de liberali cari nici îmblă cu zilele-n palmă, pentru că nici turc, nici leah, nici ungur nu caută să-i taie, nici de vrun duh așa de subțire nu se bucură, nici compensează prin ceva muncă socială, pe care o istovesc din rădăcini, mâncând chiar condițiile de existență a claselor producătoare, nu prisosul lor''¹¹.

Atacurile sunt și mai puternice, când atenția se concentrează pe opozantul său C. A. Rosetti. Exagerarea și hiperbolizarea înlocuiesc zicerea normală, pe această cale realizându-se ironizarea adversarului, care, nu de puține ori, este desființat și sub aspect ideologic, și sub alte aspecte. Ținta ironiei nu mai este acum o categorie morală, ci o persoană concretă care întrunește toate „defectele” sancționate de publicist. Adevărul capătă alte dimensiuni, iar comparația este, de cele mai multe ori, implicită. De aici și denumirea hiperbolizantă, de un grotesc aparte, dată lui C. A. Rosetti – „hidoasa pocitură”. Tot o ipostază contrară înțelesului comun și de bun-simț dat termenului *român adevărat* apare și în acest articol, în care Rosetti

⁸Eminescu, *Opere*, X, p.60.

⁹Eminescu, *Opere*, IX, p. 148.

¹⁰ Vezi Cărașu, *Teorii*, p. 392.

¹¹Eminescu, *Opere*, X, p. 29.

este asociat de publicist păturii parazitare: „D. C. A. Rosetti, în cuvântul său de la circ, vorbea cu dispreț despre calitatea cea mai bună care o aveau boierii. „Țara ?” — întreba d-lui — „40 de boieri mari, 40 de boieri mici, iată țara pe când eram eu tânăr”. Ținem seamă de aceste cuvinte. Țara n-avea pe umerele ei decât 80 de oameni, încât la 30 000 de suflete venea un boier, și încă și acela cu trebuințe foarte mici; adică 80 de oameni cari îmblau cu zilele în palmă și țineau neatârarea țării prin isteție și adesea prin sacrificiul persoanei sau al averii lor, adică compensau pe deplin munca socială care-i purta.

Astăzi avem zeci de mii de liberali cari nici îmblă cu zilele-n palmă, pentru că nici turc, nici leah, nici unгур nu caută să-i taie, nici de vrunduh așa de subțire nu se bucură, nici compensează prin ceva muncă socială, pe care o istovesc din rădăcini, mâncând chiar condițiile de existență a claselor producătoare, nu prisosul lor”¹². Vorbele lui Rosetti sunt considerate de publicist jignitoare la adresa întregului popor. Reducerea românilor doar la cei câțiva boieri pe care îi are în vedere Rosetti într-unul dintre discursurile sale i se pare lui Eminescu nejustificată și umilitoare. Însă și mai jignitor i se pare faptul că liberalii au curajul de a se asocia boierilor autohtoni care au făcut față tuturor situațiilor dificile, în timp ce ei, a căror număr a crescut simțitor – „astăzi avem zeci de mii de liberali” -, nu sunt capabili nici măcar să păstreze o ordine dată; politica lor ține de parazitism, e curată istovire socială și morală a claselor productive. Reprezentantul acestora, C. A. Rosetti, este „prins” în imaginea demagogului, ce își asumă responsabilitatea de a vorbi despre țară și popor, fără a cunoaște sensul acestor cuvinte mari; chiar mai mult, acesta este văzut ca un impostor ce își asumă o condiție pe care nu o are: aceea de „boier” român. Ipostaza de impostor demagog este denunțată de Eminescu prin referirea la numărul mare de liberali – boieri în contrast cu activitatea lor, enunțată printr-o serie de negații: „Astăzi avem zeci de mii de liberali cari nici îmblă cu zilele-n palmă, pentru că nici turc, nici leah, nici unгур nu caută să-i taie, nici de vrunduh așa de subțire nu se bucură, nici compensează prin ceva muncă socială, pe care o istovesc din rădăcini, mâncând chiar condițiile de existență a claselor producătoare, nu prisosul lor”¹³.

Demascarea opozantului prin prinderea lui într-un tipar merge și mai departe. Dovezile pe care Eminescu le adună împotriva acestuia se adună de la articol la articol, astfel încât se poate vorbi despre crearea unei tipologii a negativului în politică. Urmărind cronologia articolelor eminesciene, observăm adâncirea percepției negative pe care acesta o are cu privire la C. A. Rosetti și accentuarea durtății termenilor cu ajutorul cărora îl caracterizează. Chiar și tipologia în care este încadrat adversarul devine din ce în ce mai complexă și mai apropiată semanticii răului: „Iată dară un punct în care [vo]ința personală a M. Sale a cedat unor înalte considerațiuni. Pe lângă aceasta, organul ultraconstituțional al d-lui C. A. Rosetti găsește comod de a adăposti responsabilitatea guvernului roșu la niște înălțimi unde crede că este greu de a veni cineva să o caute. Însă această tactică lașă nu trebuie să izbutască.

Românii cunosc pe M. Sa ca un nobil și generos suveran. Asemenea cunosc guvernul rusesc ca guvernul unei puteri amice. Însă nimic mai mult. Ei n-au nimic a face nici cu o personalitate prea înaltă ca să fie pusă în joc și a[l] cărui nume în aceste cestiuni ne-a silit să-l pronunțăm numai fățarnicia care nu respectă nimic a d-lui C. A. Rosetti. Asemenea românii n-

¹²Eminescu, *Opere*, X, p. 29.

¹³Idem, p. 29.

au nici o vorbă cu guvernul rusesc care este, credem, însărcinat cu interesele Imperiului și ale poporului rusesc, iar nicidecum cu afacerile României. Românii au a face cu guvernul românesc, cu d. Brătianu, ministru de răzbel, cu d. Cogălniceanu, ministru al afacerilor străine, cu d. C. A. Rosetti, președinte al Camerei și inspirator al guvernului”¹⁴.

C. A. Rosetti este încadrat direct într-o anumită tipologie. Eminescu nu mai face o prezentare a personajului pentru ca cititorul să tragă o concluzie și să îl încadreze singur într-o anumită tipologie; acum pornește de la denumirea acestuia și apoi face prezentarea faptelor care îl integrează tipului: „numai fățărnicia care nu respectă nimic a d-lui C. A. Rosetti.”¹⁵

De la ipocritul demagog, Rosetti ajunge să fie ulterior încadrat tipului de conducător al unei secte sau urmașilor fanarioților: „Cine ne alungă limba din biserică și din instrucția educativă (a școalelor elementare și secundare), cine nu ne lasă să fim ceea ce sîntem a rupt-o cu conștiința noastră națională și cu simpatiile noastre intime, oricît de bune ar fi relațiile lui internaționale cu statul nostru. Numai o sectă fără de patrie și fără de simț istoric, numai cetățenii liberi, egali și înfrățiți ai universului întreg, numai republica universală, reprezentată la noi prin urmașii fanarioților, C. A. Rosetti ș.a., a putut da mîna de ajutor unui element străin a cărui tendință este nimicirea noastră națională”¹⁶. Dimensiunea negativă a tipului creat se completează prin acumularea detaliilor. Impersonalitatea și generalitatea tonului date de utilizarea pronumelui relativ „cine” sunt șterse prin concluzia ce se instaurează cu a doua frază și prin numirea directă a persoanei avute în vedere și integrate unei tipologii. Semantica răului, intrinsecă tipologiei fanariotului sau a liderului de sectă, se completează prin însumarea detaliilor definesc aceste categorii: „Cine ne alungă limba din biserică și din instrucția educativă”, „cine nu ne lasă să fim ceea ce sîntem”, „numai o sectă fără de patrie și fără de simț istoric, numai cetățenii liberi, egali și înfrățiți ai universului întreg, numai republica universală, reprezentată la noi prin urmașii fanarioților, C. A. Rosetti”¹⁷.

Încadrarea personajului într-o galerie a personajelor negative se adâncește, ajungând în unele articole să-i fie negată chiar calitatea de om: „Pățind de bună-credință așa rușine ca cei de la *Românul* cu *calomnia* d-lor, niște oameni de treabă desigur s-ar fi spînzurat: dar cine *merită* spînzurătoarea niciodată nu se spînzură, și mai ales democrații-socialiști, ca cei de la școala d-lui C. A. Rosetti, căroră, fiind foarte modești, nu le place să-și afirme singuri *meritele*, ci lasă mai bine să capete în zăstimpuri o solemnă și *mai înaltă* afirmare de la dreptatea publică”¹⁸.

Atitudinea cu referire la adversar se extinde și asupra celor care îi împărtășesc ideile; astfel, dacă C. A. Rosetti, prin acțiunile și ideile sale se încadrează tipologiei „netrebnicilor” și „circularilor”, cei care îl susțin se încadrează aceleiași tipologii; mai mult chiar, ei sunt mai jos de liderul lor, întrucât, de cele mai multe ori, aceștia se supun ideii fără a cunoaște conținutul acesteia: „Deja ni se spune despre lefile mari pe cari au de gînd să și le croiască patrioții; deja a început a se ivi prin ziare planuri de poduri peste Dunăre, canale între Dunăre și Marea Neagră, deja, cu ficțiunea și sub pretextul de a crea un Eldorado, se fac

¹⁴Eminescu, *Opere*, X, p. 34.

¹⁵ Ibidem, p. 34.

¹⁶ Ibidem, p. 89.

¹⁷ Ibidem, p. 89.

¹⁸Eminescu, *Opere*, X, p. 122.

încercări de a îndupleca opinia publică în favorul unor cheltuieli cari vor fi enorme, Vom vedea în curînd cum partidul roșu va umplea provincia cu ciracii d-lui C. A. Rosetti, cu netrebnicii cari nu se pot hrăni și îmbogăți altfel decît pe spinarea și în paguba statului român. Apoi vor urma întreprinderi de milioane pentru poduri pe uscat și șosele pe apă și cîte comedii toate¹⁹. Demagogia lui Rosetti este ridicată la un maximum al său: „cu ficțiunea și sub pretextul de a crea un Eldorado, se fac încercări de a îndupleca opinia publică în favorul unor cheltuieli cari vor fi enorme”²⁰. Exagerarea situației, hiperbolizarea ei reduce opozantul la tiparul negativ avut în vedere de Eminescu. Publicistul acționează în funcție de principiile caricaturii, atunci când persoana politică avută în vedere în articole este C. A. Rosetti: reține de la acesta trăsăturile generale, schematice, exagerând defectele. Portretul acestuia este o radiografie ideologică, din care poetul publicist alege ceea ce nu este conform cu principiile sale, ceea ce nu se supune normelor și principiilor de bun-simț, insistând asupra acestora. Astfel, Eminescu reține demagogia, ipocrizia, interesul personal, originea străină etc. a lui Rosetti, atribute pe care publicistul le pune în diferite tipare, dependente direct de situația avută în vedere. Iată, spre exemplu, un articol scris după alegerea lui C. A. Rosetti în funcție de președinte al Camerei: „Vorbe, vorbe, vorbe ! exclamă Hamlet, melancolicul principe al Danemarcei, citind un pasaj dintr-o carte. *Fraze!* exclamăm noi de cîte ori vorbește d. C. A. Rosetti. Fraze înflăte, spuse fără convingere internă, fraze de uliță, de-o confuză generalitate, plănuite pentru a ameți mintea celor ce n-au puterea a cîntări valoarea unei abstracții, formule mistice cari nu spun absolut nimic tocmai pentru a produce iluzia că spun ceva. Cel mai nou product al muzei d-lui C. A. Rosetti este cuvîntul ce l-a ținut la realegerea sa în Cameră și pe care-l dăm întreg atît ca o curiozitate de valoare comică, cît și ca semn caracteristic al generației ce ne guvernă. (...)

În fine d. C.A. Rosetti încheie prin declarația că primește prezidenția, pentru că e ușor de a prezida o majoritate care iubește. Ce iubește ne întregim noi înșine cu ușurință și cititorul asemenea”²¹. Articolul vizează o sinteză a defectelor lui Rosetti, defecte ce sunt subliniate, evidențiate, interpretate, maximalizate. Citarea discursului vizează demagogia și ipocrizia, comenatriile subliniază interesul și oportunismul care nu au nici o legătură cu țara și poporul atît de des invocate în discurs. Referința intertextuală situată la începutul articolului și concretizarea acestei referințe, urmate de o explicație („Vorbe, vorbe, vorbe ! exclamă Hamlet, melancolicul principe al Danemarcei, citind un pasaj dintr-o carte. *Fraze!* exclamăm noi de cîte ori vorbește d. C. A. Rosetti. Fraze înflăte, spuse fără convingere internă, fraze de uliță, de-o confuză generalitate, plănuite pentru a ameți mintea celor ce n-au puterea a cîntări valoarea unei abstracții, formule mistice cari nu spun absolut nimic tocmai pentru a produce iluzia că spun ceva.”) are rolul de a-l transforma pe Rosetti în opusul lui Hamlet: naivului rege al Danemarcei i se opune mult – prea – interesatul liberal român, C. A. Rosetti.

Demagogia este vizată și în alte articole, Rosetti fiind numit prin metafora „bătrînul cap al demagogiei române”, expresie a unui apogeu al acestei „arte”, care, având rădăcini nesănătoase este supusă pieirii: „Ce mai face oare Plevna internă a d-lui C. A. Rosetti? Oare bătrînul cap al demagogiei române a început a vedea că, oricît de amețită ar fi lumea prin fraze,

¹⁹ Ibidem, p. 131.

²⁰ Ibidem, p. 131.

²¹ Eminescu, *Opere*, X, p. 148.

ea totuși se trezește pînă în sfîrșit ? Neadevărul și duplicitatea politică sînt lovite de un fel de nulitate dinlăuntru care le face să se risipească curînd. Astfel și liberalii noștri simt cum le piere în mod fatal pămîntul de sub picioare, fără ca cineva să contribuie la aceasta decît ei înșii prin greșelile lor. Oriunde încearcă a se răzima simt că se razimă de o umbră, de o închipuire a lor. Nimic nu le rezistă și tocmai din cauza asta nu se pot ținea, pentru că, spre a putea merge, trebuie un pămînt vîrtos care să reziste picioarelor, un razim tare care să reziste mînilor”²².

Alte articole vizează corupția ridicată la rangul de valoare, iar cei care se îndeletnicesc cu acest lucru sunt identificați în imaginea ironică a unei Sfinte Treimi a României, Treime ce are la bază pe nimeni altul decît C. A. Rosetti: „În numărul nostru de la 20 decembrie anul trecut am spus că ceea ce nu voim este *incapacitatea erijată în titlu de merit; prostia și neștiința brevetate ca titluri de recomandație*. Ce se mai cere azi în România pentru a deveni om mare? Merit? Știință? Avere? Caracter? Nimic din toate acestea. Se cere să fii războtezat în numele tatălui: C. A. Rosetti, a fiului: I. Brătianu, a Sfîntului Duh: Carada, atunci le ai pe toate cu de prisos, și merit, și știință, și avere”²³. Cine recunoaște valoarea acestei Treimi a statului român obține toate beneficiile, fără a avea nevoie de vreo autentică valoare.

Astfel, publicistica eminesciană este organizată în jurul unei mari antiteze în care se opun modelul care aparține doar trecutului și este întruchipat de marii voievozi, și antimodelul ce corespunde prezentului și ia chipul liberalilor și al lui C. A. Rosetti.

BIBLIOGRAFIE

- Eminescu, Mihai, *Opere*, volumul IX, ediție critică întemeiată de Perpessicius, Editura Academiei, București, 1980, [= Eminescu, *Opere*, IX].
- Eminescu, Mihai, *Opere*, volumul X, Editura Academiei, București, 1989, [= Eminescu, *Opere*, X].
- Andriescu, Alexandru, *Limba presei Românești în secolul al XIX-lea*, Editura Junimea, Iași, 1979, [=Andriescu, *Limba*].
- Andriescu, Alexandru, *Stil și limbaj*, Editura Junimea, Iași, 1977, [=Andriescu, *Stil*].
- Caracostea, Dimitrie, *Expresivitatea limbii române*, Editura Polirom, Iași, 2000, [=Caracostea, *Expresivitatea*].
- Dragoș, Elena, *Introducere în pragmatică*, Editura Casei Cărții de Știință, Cluj, 2000, [=Dragoș, *Introducere*].
- Hoarță Cărăușu, Luminița, *Teorii și practici ale comunicării*, Editura Cermi, Iași, 2008, [=Cărăușu, *Teorii*].
- Iordan Iorgu, *Silistica limbii române*, Editura Științifică, București, 1975, [=Iordan, *Silistica*].
- Irimia, Dumitru, *Limbaajul poetic eminescian*, Editura Junimea, Iași, 1979, [=Irimia, *Limbaajul*].
- Irimia, Dumitru, *Introducere în stilistică*, Ed. Polirom, Iași, 2000, [=Irimia, *Introducere*].

²²Ibidem, X, p.152.

²³Eminescu, *Opere*, X, p. 172.